

Лаура Димитрова

СЕКЦИИ, ДРУЖЕСТВА И ГРУПИ НА БЪЛГАРСКИ ХУДОЖНИЦИ ТЕКСТИЛЦИ В ПОСТМОДЕРНАТА СИТУАЦИЯ

Laura Dimitrova

SECTIONS, ASSOCIATIONS AND GROUPS OF BULGARIAN TEXTILE ARTISTS IN THE POSTMODERN SITUATION

Abstract: The article presents the sections, associations and groups of Bulgarian textile artists in the postmodern situation. It examines the prerequisites for their occurrence, their emergence and some of their core activities. The pursuit of common actions and related work in a collective over a common goal are manifestations, fully in the context of postmodernity and in this sense the groups of Bulgarian textile-artists from the end of the 80s and the 90s of the twentieth century, as well as the later created “virtual groups” fit into the present day.

Keywords: *artists-textiles, sections, companies, groups, postmodernism.*

Стремежът към общи дейности¹ и свързана със сходни интереси работа в колектив и над обща цел са прояви напълно в контекста на постмодерността. „Особеното за постмодерността като епоха в период на ставане е именно връщането към общностния идеал“ – казва² Мишел Мафезоли, според когото израз на този порив към единение са различните групи и „вкоренени в пространствата реални или виртуални общности (...), обединени от някакво извънвремево сегашно“. Като характеристики на постмодерността той изтъква „желанието за групиране“, „връзката с другостта, другия в тебе“, а такива връзки се осъществяват както в реално съществуващите артистични групи, така и в различните виртуални общности, населяващи интернет пространството.

Сега повечето български художници текстилци са членове на Съюза на българските художници, секция „Текстил“.

Началото на Съюза на българските художници (СБХ)³ е поставено през 1931 г., когато под името „Съюз на дружествата на българските художници“ се обединяват: „Съвременно изкуство“, Дружество

¹ Желанието за работа в група е характерно впрочем не единствено и само за постмодерната ситуация, то е изначално заложено в човека и още в древността хората живеят и работят в групи, които считат за организирани съобразно законите на вселенския порядък и в които индивидът намира своята идентичност и чрез груповата си принадлежност. Във времето отношенията „групаиндивид“ добиват различен характер и докато в авторитарните и тоталитарните общества определени индивиди се опитват да налагат своите идеи и да властват над другите, като създават обединения по свои правила с цел по-лесно управление, манипулация и подчинение на масите, то в постмодерната ситуация има желание за връщане към изначалния общностен идеал от древността, като групите се създават на базата на общи виждания и интереси. – Б. а. Л. Д.

² Мафезоли, М. Ритъмът на живота, Вариации на постмодерни теми, с. 59–60.

³ Кратка българска енциклопедия, том 5, с. 55.

на художниците в България, „Родно изкуство“, Дружество на независимите художници, Дружество на новите художници, Дружество на южнобългарските художници.

През 1938 г. съюзът построява собствена художествена галерия. Това е днешната галерия „Райко Алексиев“ на бул. „Г. С. Раковски“ № 125.

След 9 септември 1944 г. поради политическите промени, които се извършват в България, съюзът се превръща⁴ в „единна творческа организация с клонове в по-големите градове на страната“, която се ръководи от президиум, избран на всеки две години на общо отчетно-изборно събрание“, за дейността си „президиумът излъчва секретариат“. Към съюза се формират пет творчески секции: „Живопис“, „Скулптура“, „Графика“, „Приложно изкуство“ и „Критика“. Текстилен е част от приложните изкуства и съответно художниците текстилци стават членове на секция „Приложно изкуство“.

Тази структура на СБХ формално се запазва до 1990 г., като от 70-те години на ХХ в. секцията „Приложно изкуство“ все по-често е назовавана „Приложни изкуства“ или „Декоративно-приложни изкуства“, а текстилен наред с другите декоративно-приложни изкуства (керамика, дърворезба и пр.) продължава да бъде част от нея, т.е. **няма самостоятелна секция „Текстил“**. Срещу имената⁵ на текстилците, които са приемани за членове на СБХ през този период, е отбелязано „член на секция „Приложно изкуство“ – текстил; „член на секция „Приложни изкуства“ – текстил или член на секция „Декоративно-приложни изкуства“ – текстил. Текстилен като дял от приложните и декоративно-приложните изкуства формално и фактически продължава да бъде в състава на тази секция.

Независимо от формалната ситуация художници и изкуствоведи започват да говорят за секция „Текстил“ много преди нейното фактическо обособяване като самостоятелна. В сп. „Изкуство“, бр. 5 от 1974 г. Атанас Славов например пише⁶ в сатията „Преглед на българския текстил“:

„Старата секция „Приложно изкуство“ започна да се рои: от нея се отделиха приложната графика, дизайнът и текстилен. Плод на този процес именно е и нарушаването на традицията на общите приложни изложби. Започна поредица от първи специализирани изложби на отделни дялове на приложното изкуство като първата изложба на приложната графика, първата текстилна изложба, за която става дума в случая“.

От списъците на новоприетите членове на СБХ през този период и от публикувани документи⁷, обаче, е видно, че дизайнът и приложната графика наистина вече са отделени в самостоятелни секции, но текстилен официално продължава да бъде част от секцията „Приложни изкуства“. Потвърждение за това може да бъде намерено и в сп. „Изкуство“, бр. 8 от 1979 г., където е отбелязано⁸ по повод на Четвъртия конгрес на СБХ и новоизбраното ръководство на съюза, че по това време има следните секции: „Живопис“, „Скулптура“, „Графика“, „Приложни изкуства“, „Критика“, „Дизайн“, „Сценография“, „Карикатура“, „Приложна графика“ и „Ателие на младия художник“. От така представената структура е ясно, че формално секция „Текстил“ все още няма. За секретар на секция „Приложни изкуства“, в чийто състав влиза и текстилен през 1979 г. е избран художникът Здравко Манолов, който работи в областта на керамиката.

В „Отчет за дейността на СБХ и творческия фонд при СБХ“ за 1989–1990 г., приет на Осмия извънреден конгрес на СБХ (19–20 май 1990 г.), текстилен се споменава⁹ отново съответно като част от секция „Приложни изкуства“. По-късно по време на същия конгрес е създаден нов устав на СБХ, който променя структурата на организацията. Съгласно новия устав СБХ се изгражда на федеративен принцип и старите секции са заменени от дружества. Така след Осмия конгрес на СБХ се появяват дружествата „Уникат“ и „Арт контакт“. Приетите през 1991 г. за членове на СБХ художници текстилци стават първо членове на съюза, а след това може да избират в кое от съответните дружества да членуват.

На Деветия извънреден конгрес на СБХ, проведен през 1992 г. (16–17 декември), е взето решение Съюзът на българските художници отново да бъде структуриран в секции. Това е и времето, в което се обособява секция „Текстил“. Приема се нов устав на СБХ, който е публикуван през 1993 г.

⁴ Пак там.

⁵ Списъци на новоприетите членове на СБХ от 1979, 1982, 1985, 1989, архив на СБХ.

⁶ Сп. „Изкуство“, бр. 5 от 1974, с. 5.

⁷ Отчети за дейността на СБХ и творческия фонд при СБХ от 70-те години на ХХ в., архив на СБХ.

⁸ Сп. „Изкуство“, бр. 8 от 1979, с. 12.

⁹ Отчет за дейността на СБХ и творческия фонд при СБХ за 1989–1990 г., СБХ, архив.

Първият ръководител на секция „Текстил“ е Наталия Стойкова. Тя е избрана през 1993 г. и е начело на секцията в продължение на три последователни мандата (1993–1996; 1996–1999; 1999–2001).

От 2001 до 2004 и от 2004 до 2008 г. в продължение на два последователни мандата секретар на секция „Текстил“ е Маруся Калимерова.

От 2008 до 2011; от 2011 до 2014 и от 2014 до 2016 г. в три последователни мандата – Михаела Пъдева. Тя продължава да ръководи секция „Текстил“ и сега.

След приемането на нови членове на СБХ през 1994 г. срещу имената на новоприетите художници текстилци вече е отбелязано¹⁰ „член на секция „Текстил“ на СБХ. Същото може да бъде видяно в списъците на новоприетите в СБХ художници текстилци и през 2001 г. и т.н.

През всичките тези години независимо дали членуват в секция „Приложно изкуство“ до 1990 г. (нар. още „Приложни изкуства“, „Декоративно-приложни изкуства“), в дружеставата „Уникат“ и „Арт контакт“ (1990–1992 г.) или в секция „Текстил“ след декември 1992 г., художниците текстилци (с цялата условност на това понятие) защитават вижданията си за право на свободно изразяване със средствата на изкуството, проявяват се като търсещи и оригинални автори, а често и като автори с разнопосочни интереси – не се ограничават до една медия или техника, до определени теми и сюжети, не творят само в областта на един вид изкуство, преминават често видово-жанровите граници¹¹.

Ако за годините на тоталитарната власт (1944–1989) може да се каже, че държавната политика е насочена към въздействие върху художниците и тяхното манипулиране в една или друга степен, като те биват ангажирани чрез държавни поръчки (такива има и в областта на текстила – произведения на декоративно-монументалния текстил за различни обществени интериори, с които голяма част от художниците са заети по онова време; откупки на текстилни творби от Общите художествени изложби на декоративно-приложните изкуства и пр.), то в годините на демократичните промени след 1989 художниците, които работят в областта на уникалния текстил, вече не са „облагодетелствани“ от подобен род поръчки и откупки. От този момент нататък те започват сами да планират и реализират проектите си, да търсят възможности за изява. Успешното им „вписване“ в контекста на съвременността, възможността да усетят „духа на промените“ и да бъдат адекватни на новите реалности са индикатори на желанието им да останат в изкуството и повечето от тях не само запазват това желание, но и създават запомнящи се и стойностни творби.

И ако до 1989 г. в рамките на секция „Декоративно-приложни изкуства“ има донякъде опити уникалният текстил да бъде направляван да бъде определено неговото поле на проява, като бъде изградена йерархия както в организацията на секцията, така и в отношението към художниците и техните произведения (държавни комисии, оценяване, журиране и пр.), то в годините след 1989 и най-вече от 1993 нататък секцията „Текстил“ се развива на принципите на равнопоставеността, толерантното отношение и взаимното уважение между колегите, на зачитането на различията, за което немалка роля има и ръководителят ѝ – художничката Наталия Стойкова. Организираните от 1993 г. нататък секционни изложби не се журират, участниците в изложбите са приканвани сами да решат с какви произведения ще участват. Аранжирането на представените творби става с колективните усилия на участниците в изложбите. Работи се и за редица изяви по кураторски проекти.

Така наложените виждания за толерантност и коректни колегиални отношения (напълно в духа на постмодерността) продължават да се поощряват и доразвиват в следващите десетилетия и до днес.

Още в края на 80-те години на ХХ век и преди обособяването на секция „Текстил“ (1992 г.) е създадена групата „Текс Арт“ (1989 г.), която обединява художниците текстилци: Владимир Овчаров, Атанаска Йорданова, Евелина Пирева, Елисавета Иконописова, Илияна Камбурова, Мария Киркова, Маруся Климерова, Наталия Стойкова и Петко Петков. Групата е създадена по идея на Владимир Овчаров и организира следните изяви: изложба на „Текс Арт“ в Стокхолм през 1990 г.; изложба на художници от Швеция в София (НХГ) през 1990 г.; изложба на „Текс Арт“ в София през 1991 г.; Изложба на „Текс Арт“ и студенти от каласа на проф. Васил Овчаров в галерия „Шипка“ 6 през 1992 г.; селектиране на участници за Триеналето на текстилното изкуство в Турне, Белгия през 1993 г.

¹⁰ Списъци на новоприетите членове на СБХ от 1994 и от 12. 01. 2001 г. – СБХ, архив.

¹¹ „И преди отделянето на секция „Текстил“ и след това имаше много хубави текстилни изложби“. – споделя Наталия Стойкова в разговор с автора. (Б.а.).

Под влияние на „Текс Арт“ младите тогава художници Боряна Панайотова-Жекова, Галя Георгиева, Диляна Гондова, Дима Недялкова-Каприева, Елизабет Богданова-Ферара, Жасмина Бакалова, Лилия Радичкова-Дочева, Милена Здравкова, Поля Петрова-Коен, Светла Протич и Цвета Явашева-Иванова (участвали като студенти в изложбата с „Текс Арт“ през 1991 г. в галерия „Шипка“ 6), основават „Група 91“. Групата организира следните изложби: изложба във фойето на Националния музей „Боянска църква“ и изложба в галерия „Студио Спектър“ през 1994 г.; изложбата „От муха до слон“ посветена на 30-та годишнина от завършването на първия випуск на специалност „Текстил“ и представена в СУ „Св. Климент Охридски“ през 1995 г.; изложба в Полския културен институт през 1996 г.; изложба „Копринени игри“ в Кьолнския университет, Германия, през 1997 г.; изложба в мострена къща „Бокар“, София през 1999 г.; изложбата „Безсъници в синьо“ съвместно с текстилци от Дания в галерия „Стълбата“, София, 1999 г.; изложба в Бургас през 2001 г.; изложба в Севлиево през 2004 г.; изложбата „Група 91“ и „приятели“ в галерия „Алтера“, София през 2006 г.

Членовете на групата участват и в изложбите, организирани от секция „Текстил“. Групата инициира и активно работи за осъществяване на ретроспективната изложба „Изкуството на текстила в България през XX век“, която през 2001 г. се открива в изложбените зали на галерия „Шипка“ 6. В нея са представени 190 автори с 302 творби. Година по-късно със съдействието на „Група 91“ е издаден албум каталог на изложбата.

Друга група на художници текстилци е „Мравките“, основана през 1994 г. от студентите от втори курс на специалност „Текстил“ – Веселка Илиева, Зорница Калинова, Милена Петрова, Милкана Цачева, Олга Стойкова и Таня Ангелова. Групата съществува четири години, като през това време провежда акции, представя текстилни инсталации. Известни техни прояви са: инсталацията „Паяжина“ в галерия „Владимир Димитров-Майстора“, Кюстендил, 1994 г.; инсталацията „Стената на плача“ в изложба на „Секция 13“, галерия „Шипка“ 6 през 1994 г.; участват във фестивала „Процес – пространство“ в галерия „Досев“ през 1994 г.; представят инсталацията „Булевард на холивудските звезди“ в изложба на „Секция 13“, галерия „Шипка“ 6 през 1995 г.; инсталацията „Люлки“ по време на Театралния екофест в Сливен през 1995 г.; инсталацията „Тунел под Балкана“, представена на Международното биенале на хумора и сатирата, Габрово, 1995 г.; инсталацията „Бяло ноктюрно“ по време на фестивала Мартенски музикални дни в Русе през 1996 г.; „Българска черга“ в Дом „Витгенщайн“, Виена през 1996 г.; организират акциите „Висейки от тавана“, 1996, „Птици“, 1997, и „Клиника“, 1998, в София.

„Мравките“ е смятана за първата група от текстилци, която „осъществява колективен творчески акт, давайки на текстила приоритет като суровина“¹².

През 2015 г. е създадена виртуалната група „Художници текстилци“. Към 11.07.2017 г. в нея са включени 219 участници от различни поколения – от Васил Овчаров, Михаела Пъдева, Анна Бояджиева, Марияна Райнова, Екатерина Петкова, Лилия Балева, Галя Георгиева, Мила Стоева, Магдалена Николова и т.н. до най-младите, които все още се обучават в НХА – Стела Гечева, Стиляна Джонгова, Елисавета Ангелова и др.

Групата има страница във Фейсбук, в която се публикуват съобщения, свързани с текстилното изкуство, покани за изложби, коментари и статии за различни артистични прояви, фотографии от представените изложби и други изяви.

Групите от български художници текстилци от края на 80-те и от 90-те години на XX век и самата секция „Текстил“, която фактически съществува от 1992 г., както и по-късно създадената виртуална група „Художници текстилци“, адекватно се вписват в съвремието.

ЛИТЕРАТУРА

- Кратка българска енциклопедия**, том 5, издателство на БАН= София, 1969. [Kratka balgarska entsiklopedia, tom 5, izdatelstvo na BAN= Sofia, 1969.]
- Мафезоли, М.** Ритъмът на живота. Вариации на постмодерни теми. София: АИ „Марин Дринов“, 2011. [Mafezoli, M. Ritamat na zhivota. Variatsii na postmoderni temi. Sofiya: AI „Marin Drinov“, 2011.]
- Недялкова-Каприева, Д.** Групи. // 120 години българско изкуство. Приложно. Декоративно. Монументално. София, 2014. [Nedyalkova-Kaprieva, D. Grupi. V: 120 godini balgarsko izkustvo. Prilozhno. Dekorativno. Monumentalno. Sofia, 2014.]

¹² Дима Недялкова-Каприева, Д. Групи. В: 120 години българско изкуство. Приложно. Декоративно. Монументално. С., 135–136.

- Отчети** за дейността на СБХ и творческия фонд при СБХ от 70-те години на ХХ в., архив на СБХ, София. [Otcheti za deynostta na SBH i tvorcheskia fond pri SBH ot 70-te godini na HH v., arhiv na SBH, Sofia]
- Отчет** за дейността на СБХ и творческия фонд при СБХ за 1989–1990 г., СБХ, архив на СБХ, София. [Otchet za deynostta na SBH i tvorcheskiya fond pri SBH za 1989–1990 g., SBH, arhiv na SBH, Sofia]
- Славов, А.** Преглед на българския текстил. // „Изкуство, бр. 5, 1974. [Slavov, A. Pregled na balgarskiya tekstil. // „Izkustvo, br. 5, 1974.]
- Списъци** на новоприетите членове на СБХ от 1994 г. и от 12. 01. 2001 г., архив на СБХ, София. [Spisatsi na novoprietite chlenove na SBH ot 1994 g. i ot 12. 01. 2001 g., arhiv na SBH, Sofia]
- Четвърти конгрес** на Съюза на българските художници. Новото ръководство на СБХ. // Изкуство, бр. 8, 1979. [Chetvarti kongres na Sayuza na balgarskite hudozhnitsi. Novoto rakovodstvo na SBH. // Izkustvo, br. 8, 1979.]